

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАКСЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

THEORETICAL BASICS OF THE FORMATION OF PRAXEOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE FORESTRY SPECIALISTS IN THE CONDITIONS OF DUAL EDUCATION IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION

Стаття присвячена визначенню та обґрунтуванню теоретичних основ формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти. Теоретичними основами наукової розвідки визначено філософські та педагогічні аспекти професійної освіти в контексті дослідження. Узагальнено, що комплексне вивчення різних аспектів процесу формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти передбачає поєднання філософського, освітологічного, термінологічного, професійного, організаційно-педагогічного контексту в розгляді досліджуваної проблеми. Одним із засадничих понять дослідження визначено дефініцію «праксеологія», що потребує її всебічного розгляду та міждисциплінарного тлумачення. Визначено науковий внесок фундаторів праксеології. Теоретичними основами наукової розвідки також визначено уточнення сутності праксеології та спрямованість праксеологічного підходу на формування відповідної компетентності; окреслення особливостей організації навчання в закладах фахової передвищої освіти; обґрунтування сутності та переваг дуального навчання майбутніх фахівців лісового господарства. Подальшими перспективами визначено розширення освітологічного контексту дослідження процесу формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти на основі визначення сукупності педагогічних умов, які сприятимуть досягненню загальної мети – вдосконаленню практичної підготовки учнів і студентів зазначеної спеціальності.

Ключові слова: теоретичні основи, праксеологія, майбутні фахівці лісового господарства, дуальне навчання, заклад фахової передвищої освіти, праксеологічна компетентність.

The article is devoted to the definition and substantiation of the theoretical foundations of the formation of praxeological competence of future forestry specialists in the conditions of dual education in institutions of professional preliminary education. Philosophical and pedagogical aspects of professional education in the context of research as the theoretical foundations of scientific research have been defined. It is summarized that a comprehensive study of various aspects of the process of forming the praxeological competence of future forestry specialists in the conditions of dual education in institutions of professional pre-higher education involves a combination of philosophical, educational, terminological, professional, organizational, and pedagogical context in considering the researched problem. One of the fundamental concepts of the study is the definition of "praxeology", which requires its comprehensive consideration and interdisciplinary interpretation. The scientific contribution of the founders of praxeology has been determined. The theoretical foundations of scientific intelligence also define the clarification of the essence of praxeology and the orientation of the praxeological approach to the formation of appropriate competence; outline of the peculiarities of the organization of training in institutions of vocational pre-higher education; justification of the essence and advantages of dual training of future forestry specialists. Further perspectives as the expansion of the educational context of the study of the process of formation of praxeological competence of future forestry specialists in the conditions of dual education in institutions of professional pre-higher education based on the definition of a set of pedagogical conditions that will contribute to the achievement of the general goal – improving the practical training of pupils and students of the specified specialty have defined.

Key words: theoretical foundations, praxeology, future specialists in forestry, dual education, institution of professional preliminary education, praxeological competence.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.1.33>

Липчей М.С.,

аспірант кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Наукове педагогічне дослідження базується на теоретичних основах, що визначають міждисциплінарність розгляду сучасних актуальних проблем в освітньому середовищі. Так, комплексне вивчення різних аспектів процесу формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти передбачає поєднання філософського,

освітологічного, термінологічного, професійного, організаційно-педагогічного контексту в розгляді досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спираємось у статті й у яких розглядаються різні ракурси окресленого питання, свідчить, що науковці висвітлюють його окремі сторони. Так, праксеологічні аспекти професійної підготовки фахівців різних спеціальностей розглядали Ю. Богоявленська, І. Гінсіровська, І. Коновальчук,

О. Льовкіна, В. Майборода, І. Мельничук, Н. Олійник, З. Фалинська, О. Янкович та ін. Особливості дуального навчання визначено предметом наукових розвідок в дослідженнях таких науковців, як С. Амеліна, В. Білоус, О. Бучинська, В. Вем'ян, О. Давліканова, В. Дементов, О. Кравченко, Л. Кримчак, О. Купенко, Н. Світайло, В. Хоменко та ін. Результати досліджень, присвячені професійній підготовці майбутніх фахівців лісового господарства, знаходимо в напрацюваннях А. Кічури, В. Кічури, С. Літвінчук, З. Подоляк та ін. Специфіку навчання в закладах фахової передвищої освіти визначають О. Бучинська, І. Лилик, А. Чайковська, Є. Цюрупа та ін.

Невирішеними раніше частинами загальної проблеми окреслюємо конкретизацію теоретичних основ, що складають підґрунтя формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Мета статті полягає в уточненні деяких теоретичних основ формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Основою будь-якого наукового дослідження є уточнення поняттєво-термінологічного апарату. Одним із засадничих понять нашого дослідження є дефініція «праксеологія», що потребує її всебічного розгляду та міждисциплінарного тлумачення.

Філософське тлумачення теоретичного контексту праксеології знаходимо у філософському енциклопедичному словнику, де цей феномен розглядається як «програма комплексних наукових досліджень умов, засобів і принципів ефективної та якісної людської діяльності» і вказується, що «до сучасних напрямів праксеологічних досліджень належать: загальна теорія раціональної діяльності, структура організації трудових колективів, принципи функціонування і правила управління трудовими колективами, продуктивність праці, типологія помилок і порушень у процесі праці, критерії оцінки результатів діяльності, способи раціонального використання ресурсів і, зрештою, розробка практичних рекомендацій щодо організації ефективної праці та створення оптимальних моделей певних галузей розумової і фізичної праці» [11, с. 512].

Основоположниками праксеології у науковому середовищі зазвичай вважають таких учених:

- представника австрійської школи економіки Л. фон Мізеса, котрий розглядав праксеологію у сфері людської діяльності загалом, проте в контексті економічної теорії;

- представника «львівсько-варшавської школи аналітичної філософії, одного із засновників праксеології як загальної теорії досягнення

ефективності будь-якої – розумової чи фізичної – праці» [11, с. 306], польського філософа і логіка Т. Котарбінського, у наукових працях якого праксеологія визначається як загальна теорія правильної, раціональної діяльності (гарної роботи), що заснована на виробленні так званої «граматики дій», доцільних дій і вже стосується не лише економічної, а професійної діяльності загалом (як колективної, так і індивідуальної);

- українського економіста-математика Є. Слуцького, котрий узагальнив «формально-праксеологічні засади економіки», вважаючи економіку не самостійною наукою, а як окрему дисципліну «у межах формальної праксеології» [12].

Можна узагальнити, що сутність праксеології науковці-фундатори розкривали здебільшого в контексті економічної діяльності. Тому актуалізується проблема експлікації смислового простору праксеології в педагогічних дослідженнях.

Напрями використання теоретичних основ праксеології у педагогічних наукових розвідках можна структурувати таким чином:

- зосередження уваги викладачів на проблемі праксеологізації освітнього середовища [4], що спрямовує роботу педагогічного колективу на практико-зорієнтованому навчанні;

- реалізація праксеологічного підходу в освітньому середовищі, як методологічного складника організації діяльності всіх учасників педагогічного процесу;

- виховання праксеологічної культури у суб'єктів освітнього процесу, яку дослідники пов'язували саме з професійно-практичною діяльністю майбутніх фахівців, що відображає сутність праксеології [9].

- формування праксеологічної компетентності.

Примітно, що сутність нових феноменів (праксеологічного підходу, компетентності, культури тощо) зазнавала незначних трансформацій і залежала лише від цільових аспектів їх реалізації та формування у майбутніх фахівців певної спеціальності. Так, дослідниками використовувався праксеологічний підхід для практичної підготовки майбутніх фахівців до виконання доцільних і правильних професійних дій у соціальній сфері [8; 10], у військовій справі [7], у галузі безпеки людини [6], у педагогічній освіті [3], у навчанні майбутніх державних службовців [1] та ін. У контексті нашого дослідження заслуговують на увагу наукові розвідки, в яких розкриваються особливості реалізації праксеологічного підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі [5].

Зауважимо, що реалізація будь-якого методологічного підходу в освітньому середовищі відбувається з урахуванням визначеної мети. Так, у процесі використання праксеологічного підходу в контексті нашого дослідження основним цільовим призначенням такої діяльності є формування

практичної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства. Означений процес також має складну структуру, що поєднує:

- розуміння сутності практичної компетентності як багатофакторного феномену, що складається з аксіологічного, когнітивного, діяльнісного та розвивального компонентів, охоплює вміння і навички випускників закладу освіти «ефективно й раціонально, правильно і доцільно виконувати професійні функції» на основі здобутих знань та опанування способів їх застосування в будь-яких професійних ситуаціях (змодельованих і апробованих під час навчання, нових і нетрадиційних, складних, що потребують нагального вирішення та ін.), що знайшло відображення у наших публікаціях [2, с. 151–152];

- спрямованість на підготовку майбутніх фахівців певної спеціальності, що в нашому дослідженні передбачає врахування особливостей навчання майбутніх фахівців лісового господарства, покликаних застосовувати ефективні і раціональні методи професійної діяльності з використанням сучасних технологій, ефективних для раціоналізації роботи у галузі лісового господарства;

- урахування специфіки організації освітнього середовища, де здобувають професійну кваліфікацію майбутні фахівці лісового господарства, наприклад, у закладах фахової передвищої освіти, що зазвичай відрізняється від навчання в загальноосвітній чи вищій школі;

- практичну спрямованість професійної підготовки майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання, що передбачає збільшення частки практичних занять на робочому місці від 25 % до 60 % і дає змогу учням відчути себе частиною професійної спільноти, розвинути вміння працювати в команді та адаптуватися до постійно змінних умов роботи у сфері лісового господарства [2, с. 152].

Відтак до теоретичних основ формування практичної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти відносимо не тільки розуміння сутності практичної, а й уточнення інших складників досліджуваної проблеми, до яких відносимо такі феномени:

1. *Практична компетентність*, основою якої є розуміння не тільки практичної, а й компетентності майбутнього фахівця. Основі вимоги до сформованості компетентності майбутніх фахівців лісового господарства відображені у сукупності здатностей (компетенцій), якими покликани опанувати учні та студенти в процесі навчання. Практичність компетентності майбутніх фахівців цієї спеціальності визначається інтеграцією професійних знань, практичних умінь виконання раціонального функціоналу, набутий досвід роботи за фахом, що свідчать про рівень професійної

підготовки і готовність випускників до успішної та ефективної діяльності.

2. *Фахова передвища освіта*. Особливості організації навчання у закладах фахової передвищої освіти враховані в Законі України № 2745-VIII від 6 червня 2019 р. «Про фахову передвищу освіту», в якому чітко окреслені умови та форми здобуття такої освіти. Підкреслено необхідність поєднання навчання учнів і студентів у відповідному закладі освіти з виробництвом (що відповідає майбутній діяльності випускників) з метою практично-діяльнісної, професійно-функціональної орієнтації підготовки конкурентоспроможних фахівців. При цьому враховуються потреби конкретної галузі господарювання в суспільстві (наприклад, сфери лісового господарства), потреби ринку праці (що визначаються на основі аналітичної оцінки забезпечення відповідної галузі кваліфікованими фахівцями) тощо. Важливим аспектом є врахування специфіки професійної підготовки майбутніх фахівців лісового господарства різних кваліфікаційних рівнів, що на сучасному етапі розвитку і структурування освіти аргументує доцільність організації навчання учнів у закладах фахової передвищої освіти, а не тільки у ЗВО.

3. *Дуальність навчання*. Основою дуального навчання є філософське розуміння дуалізму, що «виходить з визнання подвійності (двоїстості, бінарності) субстанцій» [11, с. 175]. Якщо у ранніх формах онтологічного дуалізму основою визначено «позначення метафізичної протилежності духовного і матеріального», то згідно з науковими поглядами Е. Канта відбулося «перенесення дуалізму з метафізичного ґрунту на ґносеологічний». Спостерігається розподіл трансцендентального, що зумовлює можливість пізнання суб'єктом (носієм пізнавальної діяльності) сутності майбутнього професійного функціоналу та має активний дієвий характер, позаяк «людина «трансцендує» саму себе, свою життєдіяльність» [11, с. 647]), й емпіричного (згідно з яким досвід є єдиним джерелом і критерієм вірогідного знання [11, с. 197]), аналітичного і синтезуючого елементів досвіду [11, с. 175].

Таким чином дуальне навчання має бінарний, двоїстий характер, що відображає поєднання теоретичної підготовки майбутніх фахівців лісового господарства і набуття учнями чи студентами практичного досвіду професійної діяльності на виробництві. Особливої значущості дуальне навчання набуває для випускників закладів фахової передвищої освіти, які мають змогу не тільки набутися необхідний практичний досвід професійної діяльності, а й можливість отримати перше робоче місце на виробництві, де відбувалася практична підготовка студентів і учнів.

Висновки. Успішність проведення наукової розвідки залежить від обґрунтування теоретичних основ дослідження. Засадничим чинником

досягнення очікуваних результатів розглядаємо уточнення сутності основних понять, категорій, дефініцій, які дають змогу створити наукове підґрунтя дослідницького наративу. Теоретичними основами формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти визначено філософські та педагогічні аспекти професійної освіти в контексті дослідження. Такими основами визначено уточнення сутності праксеології та спрямованість праксеологічного підходу на формування відповідної компетентності; окреслення особливостей організації навчання в закладах фахової передвищої освіти; обґрунтування сутності та переваг дуального навчання майбутніх фахівців лісового господарства тощо.

Подальшими перспективами в цьому напрямі визначаємо розширення освітологічного контексту дослідження процесу формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти на основі визначення сукупності педагогічних умов, які сприятимуть досягненню загальної мети – вдосконаленню практичної підготовки учнів і студентів зазначеної спеціальності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Корнута Л. М. Практикологічний підхід як основа ефективного забезпечення підвищення кваліфікації державних службовців в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3 (28). Т. 2. С. 68–71.
2. Липчей М. С. Структура праксеологічної компетентності майбутніх фахівців лісового господарства як результат дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 66. С. 150–153.
3. Малихін А. О. Сутність і принципи праксеологічного підходу в методичній підготовці майбутнього вчителя технологій. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія «Педагогіка»*. 2014. № 3. С. 72–77.
4. Мельничук І. М. Практикологізація як ключовий механізм модернізації вищої освіти в сучасних умовах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 80. Т. 2. С. 46–50.
5. Олійник Н. А., Швець О. І. Практикологічний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. LXXIX. Т. 3. С. 176–181.
6. Повстин О. В. Практикологічний підхід у формуванні управлінської компетентності майбутніх фахівців у галузі безпеки людини. *Вісник ЛДУ БЖД*. 2018. № 17. С. 151–155.
7. Пономаренко О. А. Реалізація ідей праксеологічного підходу у військовій освіті: від ситуації несподіванки до професійного самовизначення. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2018. № 4 (15). С. 170–180.
8. Романовська Л. І. Практикологічний підхід до підготовки майбутніх працівників соціальної сфери. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 2 (39). С. 214–216.
9. Солоненко А. Виховання праксеологічної культури майбутніх учителів біології у процесі вивчення дисциплін професійно-практичного циклу. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2015. № 1 (14). С. 275–280.
10. Фалинська З. З. Практикологічний підхід до практичної підготовки майбутніх магістрів соціальної сфери. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 469–472.
11. Філософський енциклопедичний словник (2002). / Гол. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 751 с.
12. Фундатори праксеології: Людвіг фон Мізес, Тадеуш Котарбінський, Євген Євгенович Слуцький. Взято з: <https://studcon.org/fundatory-prakseologiyi-lyudvig-fon-mizes-tadeush-kotarbinsky-yevgen-yevgenovych-sluckyy>